

Iloinen tietäminen, vol. 6

Suomen kansallisfilmografia 6. Vuosien 1957-1961 suomalaiset kokoillan elokuvat. Helsinki: Valtion painatuskeskus - Suomen elokuva-arkisto 1991. 674 s.

Suomen kansallisfilmografian toinen ilmestynvä osa on vähintään yhtä näyttävä ja vakuuttava kuin vuonna 1989 julkaistu ensimmäinen. Tämänkertainen, vuodet 1957-61 kattava opus kantaa lopullisessa jatkumossa järjestysnumeroa 6, ja on siten suoraa kronologista jatkoa edelliselle. Tämän jälkeen on tarkoitus lähteä ajassa taaksepäin, mikä lieneekin viisainta: mitä varhaisemmasta materiaalista ja tiedosta on kyse, sitä alttiimpaa se on katoamaan, pahimmassa tapauksessa lopullisesti.

Nyt ilmestynyt osa jatkaa hyvässä ja pahassa ensimmäisen aloittamaa formaattia - ymmärrettävästi sarjasta halutaan ulkoasultaan ja sisällöltään yhtenäistä. Kirjat ovat komeita katsella ja ilmeisen kestäviä, taitto on selkeää, hakemistot helppokäyttöisiä ja kuvat monipuolisia: mukana on jälleen sekä dokumenttiefotoksia kuvaustilanteista, että elokuvien alkuperäistä mainoskuvia, joista osa on tilannekuvia, osa poseerattuja publicity-kuvia. Yhtä lailla valaisevia ja kiinnostavia kaikki. Suurteosformaattilla voi kuitenkin olla varjopuolensakin. Ensinnäkin hinta on huikea. Toiseksi, mikä ajan myötä tärkeämpää, kirjasarjan mammuttimainen muoto saattaa osoittautua joustamattomaksi. Suomalaisessa elokuvakulttuurissa on elänyt pitkään ideaali jonkinlaisen 'viimeisen sanan' lausumisesta. Tuollainen käsite kantaa jo itsessään mukanaan ajatusta, että historiallisista ilmiöistä - ainakin taiteeseen liittyvistä - voisi olla olemassa lopullinen tulkinta ja totuus. Kirja, joka jyrkeytydessään ja näyttävyydessään muistuttaa perheraamattua, lienee omiaan lähinnä tukemaan noita ajatuksia.

Suurin osa *Kansallisfilmografian* sisältämästä tiedosta on tosin tässä suhteessa verrattain 'ongelmatonta', empiirisesti todennettavissa olevia faktoja. Esteettiset ynnä muut arviothan on elokuvien esitelyosuuksissa jätetty viisaasti olemattomiin, lähinnä aikalaisarvostelijoiden kontolle. Mutta faktojakin saatetaan tarkistaa ja ne voivat muuttua, tietoa voi tulla lisää. Muuttuvan tiedon ääressä *Kansallisfilmografian* muoto on jäykkä: uusia painoksia otetaan ehkä helposti, mutta uuden painoksen *korjaaminen* vaatiikin jo suunnattomasti lisää aikaa, vaivaa ja ennen kaikkea rahaa. Olisiko ollut mahdollista vaikkapa kirjaformaatin ohella hyödyntää nykyaikaisemman tietotekniikan keinoja, ja perustaa jonkinlainen alituisen muokattavissa oleva kotimaisen elokuvan tietopankki?

Nykyinen muoto pyrkii epäilemättä olemaan ratkaisu vanhaan dilemmaan: hyödyksi vai huviksi?

Kansallisfilmografia on päätyntä kompromissiin, tai rakentavammin ilmaistuna ajatukseen, että hyöty ja huvi eivät sulje toisiaan pois. Näissä puitteissa on kyllä onnistuttu jotakuinkin ihanteellisella tavalla. Joku arvostelija onkin käyttänyt uudesta opuksesta nimitystä "Suomalaisen elokuvan ilokirja"; *Kansallisfilmografia* lienee tavoittanut lukijoita myös ilmeisimmän kohderyhmänsä, kotimaisen elokuvan tiettävästi harvalukuisten aktiiviharrastajien ja tutkijoiden ulkopuolelta. Sen voi siis katsoa menestyneen sinänsä ehkä kuivan faktatiedon popularisoinnissa. Osa 6 tarjoaa huvia vielä enemmän kuin edeltäjänsä, sillä kuhunkin elokuvaan liittyvä "huomautukset"-osasto on entisestä selvästi paisunut. Huomautuksiin on kirjattu anekdootteja laidasta laitaan, sensuuritietojen yksityiskohdista aina sivuusanäyttelijöiden myöhempiin vaiheisiin vaihtelevilla elämänalioilla. Juuri näistä huomautuksista löytynee se pieni lisä, joka tekee kirjoista suosittuja yleisissä kirjastoissakin.

Myös esittelyiden lomaan liitetyt esseet pyrkivät osaltaan lihavoittamaan faktatietojen tarjoamaa runkoa. Esseiden aiheet liikkuvat suunnilleen entisillä linjoilla: enimmäkseen esitellään kanonisoituja, usein kirjallisuus pohjaisia yksittäisiä teoksia. Painopiste on kuitenkin hieman muuttunut, ja käsittelyyn ovat Kianto- ja Linna-filmatisointien ohella päässeet yhtä hyvin iskelmäelokuvat, Eemelin koomikkopersoonana kuin *Komissario Palmu*-sarja. Harmilliselta tuntuu, että koska tekstin paisuessa jouduttiin vuosi 1962 jättämään tämän volyymin ulkopuolelle, siirtyi myös Aarne Tarkasta käsittelevän esseen julkaiseminen tulevaisuuteen. Paitsi että Tarkas oli ajanjakson ylivoimaisesti tuotteliaim ohjaaja, hänen tuotannossaan on tapana nähdä jotain erityisen tyyppillistä suomalaisen elokuvan suurteollisuuden viimeisille vaiheille. Kysymys tällaisen näkemyksen oikeutuksesta ja selitysvoimasta olisi ollut otollisin juuri tälle volyymille.

Silmiinpistävin uutuus *Kansallisfilmografian* toisessa julkaistussa osassa on se, että elokuvatuotannon linjoja yhteenvetävä Kari Uusitalon pohjustus on saanut seurakseen Antti Alasen laatiman sosiologisen katsauksen kyseisten vuosien suomalaisen yhteiskuntaan ja sen muutoksiin. Lisäys on epäilemättä aiheellinen, erityisesti koska 50- ja 60-lukujen vaihe oli monenlaisten murrosten aikaa. Tosin synteessin hahmottaminen jää lähinnä lukijan harteille - ehkä onneksi; elokuvan ja yhteiskunnan suhteiden selvittäminen kun ei ole elokuvatuotannon helpoimpia eikä yksiselitteisimpiä tehtäviä.

Muuten kuudes volyyymi kertoo elokuvista vastaavat tiedot kuin viideskin, korkeintaan entistä yksityiskohtaisemmin ja tarkemmin. Siitä selviävät tuotannon eri vaiheisiin osallistuneet henkilöt, yhtiöt ja yhteisöt, kuvaajat ja -paikat, tarkastustiedot, tekniset tiedot, arviot katsojaluvuista ja paljon muuta. Lisäksi kustakin elokuvasta on tehty sisältöselvi-

tys ja sen arvosteluista yhteenveto.

Kansallisfilmografia tarjoaa perustietoa, jonka kaivaminen yksityisesti esille olisi vielä muutama vuosi sitten ollut vähintäänkin suunnattoman työn takana, osittain jopa täysin mahdotonta. Lähdeaineistohan on sekä hajanaista että hajallaan: Kirjallista materiaalia löytyy paitsi Suomen elokuva-arkistosta, myös Valtion elokuvatarkastamosta, yksityisiltä ja ties mistä. Osa tiedoista taas perustuu haastatteluihin, joita onneksi on tehty jo useamman vuoden ajan; osa haastatelluista ei enää ole haastateltavissa. Lähdeaineisto on kirjattu huolellisesti, mutta sen tavoitettavuus ja käyttökelpoisuus jatkotutkimukseen synnyttävät jo ongelmia.

Ehkä jonkun pitäisi laatia *Kansallisfilmografian* kylkiäisenä suomalaisen elokuvan tutkimisen metodi- ja lähdeopas, joka selvittäisi kädestä pitäen mistä löytyy minkäkinlaista tietoa, mihin kaikkeen sitä voi käyttää, ja mistä sama tieto olisi löytynyt helpommin.

Kimmo Laine